

Det finns en närmast obändig tro, gränsande till övertro, på idrottens makt att producera inte bara goda idrottsliga resultat och god underhållning, utan också mycket annat gott utanför det idrottsligas domän – hälsa, såklart, fysisk och psykisk, integration, social kompetens, känsla av sammanhang, med mera. Idrotten förmodas, rätt eller fel, stimulera och rentav erbjuda lärande och bildning i vid mening, och det till den grad att EU utsåg 2004 till The European Year of Education through Sport. Vi vet nu att EYES 2004 gav en hel del positiva resultat även på längre sikt, och ett av dessa är förvisso den bok med goda praktiska exempel på hur idrotten kan användas i lärandets och bildningens tjänst som Karin Redelius läst och nu recenserar, *Education through Sport: An Overview of Good Practices in Europe*, sammanställd av Jan Janssens m fl. Om det är sant att exemplet är stort, och att det i synnerhet gäller det goda exemplet, önskar vi denna bok en riktigt stor läsekrets.

Goda exempel på lärande och bildning genom idrott

Karin Redelius

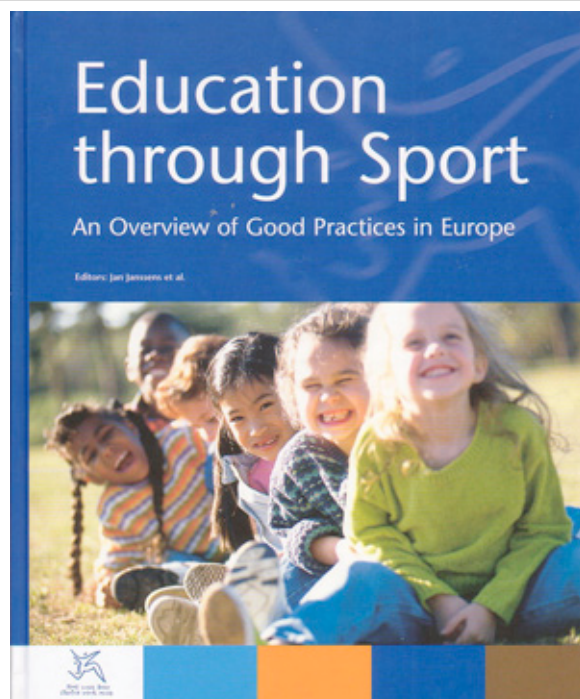
Gymnastik- och idrottshögskolan, Stockholm

Jan Janssens et al (red)
Education through Sport: An Overview of Good Practices in Europe
259 sidor, inb., ill.
Nieuwegein, Holland: Arko Sports Media
2004
ISBN 90-77072-79-9

När barn och ungdomar håller på med idrott lär de sig inte bara idrottsliga färdigheter, utan de kan också införliva andra kunskaper, normer och värderingar av positivt slag. Det är knappast ett kontroversiellt konstaterande – att idrott kan ge utövarna mer än ”bara” idrottsliga färdigheter är allmänt bekant. Idrottens samhällsnytta lyfts också ofta fram som ett huvudargument då idrottens företrädare vill propagera för idrottens värde, exempelvis när mer resurser önskas. Inte så sällan framhålls dock idrottens fostrande effekt som något som sker med automatik och på ett självklart sätt. I boken *Education through*

Sport är utgångspunkten idrottens potential att bidra till människors fysiska, psykiska och sociala utveckling. Ett underförstått tema i boken är dock att denna positiva utveckling inte sker av sig självt, då boken består av en mängd exempel på hur idrottsverksamheten kan organiseras och genomföras för att detta idrottens ”mervärde” ska uppnås.

Inom ramen för det Europeiska Idrottsutbildningsåret (The European Year of Education Through Sport) som gick av stapeln år 2004 gav det holländska hälsodepartementet en grupp forskare i uppdrag att producera en handbok med praktiska exempel på idrottsverksamhet med utbildningsmässiga (educational) värden. För en svensk läsekrets behöver dock begreppet ’education’ kommenteras, då det inte låter sig översättas rakt av. ’Education’ står, i detta fall, för så mycket mer än utbildning. Det handlar om lärande, fostran, bildning – och om utbildning. Det senare begreppet tenderar vi ju att koppla till mer formell (skol)utbildning. I bokens introduktion slås det dock fast att både

begreppet 'sport' och 'education' ska ses i sina vida betydelser. Författarna konstaterar att idrott kan ses både som mål och medel. De tar dels upp idrottsrelaterade mål, dvs. mål som kan uppnås genom idrottsutövning och som svårigen kan nås på annat sätt, dels mål som blir ett slags sidoeffekt av idrottsutövandet, dvs. där idrotten fungerar som ett instrument för att nå andra värden som ligger bortom själva utövandet. De förra är exempelvis motoriska färdigheter samt kunskap om och i olika idrotter liksom tillägnet av vissa specifika idrottsliga värden (såsom fair play). De senare målen som idrotten kan medverka till är förslagsvis integrering mellan olika etniska grupper, fostran i form av en utvecklad social kompetens, större disciplin och liknande karaktärsdanande egenskaper, som vi väl skulle säga på svenska.

Boken är ett resultat av ett samarbete mellan olika idrottsvetenskapliga forskargrupper och idrottsorganisationer från Holland och Belgien. The W:J:H Mulier Institute – Centre for Research in Sports in Society, har haft det slutliga ansvaret för sammanställningen. Boken är uppdelad i tre delar. I den första görs en mer reflekterande beskrivning av temat idrott och lärande (education). I samband med att forskarna inventerade och sökte de goda exemplen genomförde de även en litteraturstudie över forskning om effekterna av idrott från ett utbildningsmässigt perspektiv. Denna studie är inkorporerad i bokens första del. I den andra delen, som utgör merparten av boken, presenteras ett brett spektra av exempel på idrottsverksamhet som visat sig ha ett utbildningsmässigt värde. Exemplen har utvärderats och analyserats och alltså, så långt det är möjligt, bevisligen visat sig ha positiva effekter för barns och ungdomars lärande. Skribenter från 18 olika europeiska länder medverkar och de ger sammantaget 37 olika exempel på hur idrott har använts som ett instrument för att nå specifika mål. I bokens tredje och sista del, ges en kortare analytisk konklusion där de teoretiska insikter som togs upp i del ett och de praktiska exemplen från del två, ställs sida vid sida. Slutligen pekar även författarna på några slående resultat från exempelsamlingen och de dristar sig även till att ge några rekommendationer för framtiden.

Exemplen, som alltså utgör bokens huvudtema, är generellt beskrivna vilket är ett medvetet val från redaktörerna sida. Boken är inte en steg-för-steg manual utan ska mer fungera som inspiration och som en övergripande vägledning för hur verksamhet kan organiseras och praktiseras. Den vänder sig främst till tränare, organisatörer, lärare och beslutsfattare inom idrottsområdet. De goda exempel som redovisas följer samma struktur: först beskrivs projektets bakgrund, mål, målgrupp, hur det var upplagt och genomfört samt dess kostnader. Därefter beskrivs effekterna och resultaten av projektet och slutligen följer ett avsnitt som behandlar erfarenheter och lärdomar av projektet.

De 37 olika exempel som presenteras utgör en brokig samling. Det blir tydligt att det både finns likheter och skillnader i synsätt och traditioner mellan de europeiska länderna. Slående är dock att vi i Europa i mångt och mycket verkar brottas med samma grundproblematik – åtminstone använder vi oss av samma grundretorik: barn och ungdomar rör sig för lite idag och de riskerar att bli övervikiga eller till och med feta. Följaktligen behöver de mer fysisk aktivitet. Flera av bokens exempel handlar således om olika försök att åstadkomma en daglig fysisk aktivitet i skolan, t.ex. genom att stipulera fler timmar (ganska likt den så kallade Bunkeflomodellen) eller genom att hålla sporthallar öppna efter skoldagens slut, i syfte att nå barn som inte redan är föreningsaktiva. Ett antal projekt var riktade mot särskilt utvalda grupper ungdomar; socioekonomiskt svaga, kriminella eller ungdomar som på annat sätt ansågs vara i riskzonen, etniska minoriteter som behöver integreras, etc för att med idrottens hjälp försöka få bukt med problemen.

Många exempel känns alltså igen från ett svenskt perspektiv, medan andra är mer ovanliga. En tämligen "osvensk" variant får nog "The Lithuanian Physical Education Badge Programme" sägas utgöra. Det var ett nationellt projekt som vände sig till skolelever som för att få delta, visserligen på frivillig basis men ändå, först måste klara av ett teoretiskt och fysiskt kunskapstest, vilket utvärderades genom ett poängsystem. Diverse olika tester genomfördes därefter under projektets gång och med ledning av testresultatet fick barnen olika utmärkelser och diplom.

Vissa projekt involverade tusentals barn och ungdomar, andra enbart ett fåtal. Ett sådant mindre projekt som presenterades vände sig till tolv särskilt utvalda ungdomar, Dessa kom från socialt drabbade bostadsområden och/eller familjer i Belgien och gick ut på att de tolv skulle inse att de hade förmågan att bryta barriärer och nå större mål än de själva trodde. Över en tidsperiod av tre år och på olika nivåer (guld, silver och brons) skulle ungdomarna utföra en serie uppgifter som var individuellt anpassade. Dessa inkluderade idrott, studier, frivilligt arbete och att delta på en gruppexpedition. Om ungdomarna fullföljde sina uppgifter belönades de efter projektets slut med 250 pund. Ett annat lite mer ovanligt projekt, som jag fann särskilt intressant, var Trust Games – Sport on the Green Line. Målet var att bygga förtroende mellan grek- och turkcypriter, och att få ungdomar på Cypern att inse att det är möjligt att leva och bo tillsammans oberoende av religiös och kulturell bakgrund. Projektet genomfördes bokstavigt talat på det grönområde som kallas The Green Line, dvs. det område som delar Cyperns huvudstad Nicosia i en grekisk- och en turkisk del. Flera andra projekt var också samarbeten där flera olika nationer var involverade. Sverige då? Jo, vi var också representerade. Eva Fors, idrottslärare och projektledare, beskrev det så kallade Emil-projektet, vars syfte är att underlätta för idrottslärare och tränare att integrera barn och ungdomar med

funktionshinder eller andra särskilda behov i den ordinarie idrottsverksamheten.

Har du boken något att bidra med? Ja, det är en intressant läsning ur flera perspektiv. I dessa "Handslogstider" då många idrottsföreningar prövar olika modeller för att öppna dörrarna för fler, samarbeta med skolan eller öka satsningen på flickors idrottande kan fler exempel säkerligen tjäna som inspirationskällor. Boken speglar också vår tids (över)tro på idrotten som en positiv kraft i samhället, en kraft som kan få bukt med det mesta från rasism till mobbningsproblem, dåligt självförtroende och bristande miljömedvetenhet. Exempelen kan därmed sägas utgöra en slags nutidshistoria över vilken typ av problem som finns i det europeiska samhället när det gäller barn och ungdomar i början av detta nya årtusende. Forskare som intresserar sig för diskursanalyser har här ett litet men naggande gott empiriskt material att tillgå. Boken är också intressant ur ett genusperspektiv. I Sverige har flera idrottsprojekt iscensatts med målet att öka flickors medverkan i föreningsidrotten, exempelvis Tjejer på Arenan, 3R-projektet och den nyss nämnda gigantiska Handslagssatsningen. Av de 37 exempel som ges i boken kan jag dock inte hitta ett enda som vänder sig specifikt mot flickor. Däremot finns det ett antal projekt där målgruppen är pojkar. Det sägs dock sällan rakt ut, men undertexten är tydlig. Det kan vara en tillfällighet att specifika flickprojekt verkar saknas men reser ändå frågor som: Har flickor samma möjligheter som pojkar att bedriva idrott i de länder som är representerade? Eller är frågan inte på dagordningen på samma sätt som den är i Sverige? Min gissning är det senare, dvs. att idrottsverksamhet i flera europeiska länder fortfarande främst är en angelägenhet för pojkar. En annan tolkning är att det framför allt är pojkar som uppfattas som problematiska, och därför utgör den grupp som är i störst behov av botemedlet idrott.

Även om det finns anledning att förhålla sig kritisk till vad idrott verkligen har möjlighet att bidra med, utgör boken en imponerande genomgång över många olika aktiviteter som är möjliga att genomföra, och med mycket skiftande syften. Allt låter sig nog inte överföras till svenska förhållanden, men tillräckligt mycket för att boken ska vara läsvärd. Och är det inte goda idrottsexempel man är ute efter finns det, som sagt, även annat att hämta i boken *Education through Sport: An Overview of Good Practices in Europe*.

© **Karin Redelius 2006**

Köp boken från Universitetsbogladen.dk

Kjøp boken fra Universitetsbogladen.dk

Køb bogen fra Universitetsbogladen.dk